

INHOUD BLAADJE 2004/2

(afbeeldingen en programma lezingen en excursies ontbreken)

- [Redactioneel - Tobias Woldendorp](#)
- [KNNV, afdeling Amsterdam wint Natuurprijs - Geert Timmermans](#)
- [Oproep archiefcommissie KNNV - Joost Kazus](#)
- [Verslag Algemene Ledenvergadering 10 maart 2004 - Joost Kazus](#)
- [Verslag Algemene Ledenvergadering 3 april 2004 - Joost Kazus](#)
- [Jaarverslag Planten- en paddenstoelenwerkgroep - Ger van Zanen](#)
- [Jaarverslag werkgroep Paddenstoelen voor microscopie - Ger van Zanen](#)
- [Nieuwe leden - Mia Verberne](#)
- [Waarnemingsproject dagvlinders - Fons Bongers](#)
- [Verslag natuurhistorische wandeling Marken - Evert Pellenkoft](#)
- [Spechtengevechten: vroege vogelexcursie Flevopark - Evert Pellenkoft](#)
- [Verslag studiedag spinnendoders en een levensbeschrijving - Evert Pellenkoft](#)
- [Verslag en toelichting excursie Nijenrode - Evert Pellenkoft](#)
- [Verslag van de ganzenexcursie in Waterland - Jan Maarten Fiedeldij Dop](#)
- [Hieperdepiep voor de Fladderiep - Evert Pellenkoft](#)
- [Steenroeve Winterswijk - Aat van Selm](#)
- [Toelichting 6e inventarisatiedag zaterdag 12 juni 2004 - Geert Timmermans](#)
- [Sri Lanka reis - Jan Timmer](#)
- [KNNV: optiek - Gerritje Nuisker](#)
- [Te koop - Aat van Selm](#)
- [Mossenwerkgroep - Ad Bouman](#)
- [Hydrobiologische werkgroep - Ria Hoogendijk](#)
- [Waarnemingen](#)
- [Overzicht excursies in park Spoorzicht Diemen - Petra Kerkhof & Jan Willem Wertwijn](#)

REDACTIONEEL

Soms komt er zo'n onderzoeksverzoek binnen, die je als adviseur in eerste instantie totaal onzinnig in de oren klinkt. Maar als je eenmaal de bril van onbezoldigd wetenschapper opgezet hebt blijkt het verzoek al een stuk minder onzinnig. Wat is het geval? De ouders van een kennis van me hebben een bollenkwekerij in Noord Holland en het is alom bekend dat bollenvelden biologisch dode enclaves zijn door hun bedwelmende concentraties van landbouwgiften. "Is er dan helemaal positiefs over de natuurlijke gaven van de bollenvelden te melden?" vroeg de bollenboer zich af. Deze wanhoopskreet werd geuit tegen de aanstaande schoonzoon Bart, die op zijn beurt mij inschakelde met de vraag of er nou geen leuk onderzoek in zou kunnen steken om de bollenmensen uit een negatief daglicht te halen. Nou dat was niet tegen dovemansoren gezegd. "I!â€!lagen immers zulke kleurrijke landjes niet het grootste deel van het jaar in de luwte van agrarische werkzaamheden en waren de enclaves geen prachtige potenti!«le refugia? Zondag 25 april zetten Bart en ik ons rond de tafel. Maken ten tweeden male een loopschema, repeteren de minibiotopen, die we tegen zouden komen en verheugden ons op een herijking van de rode lijst soorten, die we een kleine maand geleden bij eerste opname waren tegengekomen. Dit alles op verguisde grond.

We doorkruisen ook zondag weer de enkele hectaren bollengrond en bijbehorende braak op een wijze die Pruisische bosbouwers niet had misstaan af en speuren ook naar leven op de slootkanten: hele horden graspiepers op

het braakliggende landje, telkens weer die foeragerende bruine kiekendief, nu eens het vrouwtje, dan weer het mannetje. Ja, en ineens is daar ook het vrouwtje van de blauwe. Even later komen een mannetje sperwer-vanuit de houtwal rond de boerderij en torenvalk wentelwiekend in beeld. In [kijk\(er\)opslag](#). De patrijzen rennen tussen de irissen. Zou deze rode lijstsoort er net als vorig jaar tot broeden komen en minstens vijf jongen grootbrengen (en vast voedsel afstaan aan die andere eerder genoemde rode lijstsoort). Onvergetelijk zijn de velden met "verdwenen" tulpensoorten, met daarop dansend enkele tientallen gele kwikstaarten. Of de twee paar scholeksters, die op een met cremewit plastic afgedekt bollenveld rusten. Door de kijker zie je een sneeuwlandschap met enkele sprietten van opkomende bollen met daarin de in kleur zo sterk contrasterende steltlopers.

Verderlopend moeten we ons een weg banen door een kneuenzee, wittekwikstaartsneeuw, veldleeuwerikenlaag en groenlingengruis.

We hebben al een fotografe, de matrixen vorderen gestaag. We hebben de conclusies en aanbevelingen eigenlijk al klaar, maar houden ons nog een maandje of vier in. Ook hebben we al een voorwoord en enkele gastschrijvers (Jan Wolkers, Thijs Goldschmidt) op het oog, die het boek de status van een behapbaar hebeding kunnen geven.

Alleen nog even een subsidiepotje aanboren. Moet -geheel tegen de tendensen in- toch wel mogelijk zijn. Of ben ik nu onnozel?

Tobias Woldendorp

KNNV, AFDELING AMSTERDAM WINT AMSTERDAMSE NATUUR- EN MILIEUPRIJS

Op 14 februari 2004 heeft de KNNV, afdeling Amsterdam uit handen van wethouder Stadig de Amsterdamse Natuur- en Milieuprijs in ontvangst mogen nemen. Wethouder Stadig (Ruimtelijke Ordening) verving wethouder Maij (Milieu en Openbare Ruimte) die vanwege dringende zaken elders, moest afzeggen. In zijn speech vermeldde de wethouder over de KNNV het volgende "De KNNV, afdeling Amsterdam inventariseert al ruim honderd jaar alles op het gebied van flora en fauna maar zeer bijzonder is het al bijna dertig jaar lopende inventarisatieproject (elk jaar weer!) van de orchideeën en paddestoelen van de Amstelveense Poel in het Amsterdamse Bos."

De prijs, een geldbedrag van â, --500,--, werd namens de vereniging door [Ger van Zanen in ontvangst genomen](#).

De Amsterdamse Natuur- en Milieuprijs is ook uitgereikt aan Floron Amsterdam (Ton Denters), de Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam (Gerard Schuitemaker) en de Vogelwerkgroep Amsterdam (Jip Louwe Kooijmans).

De Amsterdamse Natuur- en Milieuprijs is een prijs voor de persoon of de groep, die zich in de afgelopen jaren op een bijzondere manier heeft ingezet voor het openbaar groen of de natuur of om het milieu van Amsterdam in haar volle breedte te verbeteren. Het is een waarderingsprijs.

In zijn speech hield de wethouder de aanwezigen voor dat het belangrijk is dat de stad natuurbeleid ontwikkelt en beschikking heeft over recente informatie van de natuurkwaliteit van Amsterdam.

De natuurkwaliteit is verwerkt in de Toestand van de Natuur en de Natuurwaardenkaart. Ook is er een werkwijze ontwikkeld voor het toetsen van natuurwaarden bij het plannen en uitvoeren van gemeentelijke projecten. Deze werkwijze is vastgelegd in de brochure Flora- en faunawet en ruimtelijke planvorming.

De stadsnatuur wordt al ruim 15 jaar intensief geïnventariseerd en in kaart gebracht. Dit gebeurt op grote schaal en drijft voor een belangrijk deel op de activiteiten van vrijwilligers. Amsterdam heeft natuurinventariserende organisaties op het gebied van vogels, paddestoelen, planten, amfibieën, reptielen, slakken, vissen, zoogdieren en insecten.

De nieuwe Flora- en faunawet verplicht de gemeente Amsterdam als initiatiefnemer van ruimtelijke ingrepen om op de hoogte te zijn van de actuele verspreiding van beschermde planten en dieren in het plangebied. Het belang van de organisaties die inventarisatiegegevens aanleveren is daarmee nog groter geworden! De natuurinventarisatie en gegevensverzameling van de gemeente drijft voor een belangrijk deel op de activiteiten van de natuurinventariserende organisaties; zij zijn immers de ogen en de oren van de stad.

Vanwege het grote belang voor de gemeente heeft de wethouder daarom besloten om de Amsterdamse Natuur- en Milieuprijs 2004 aan een viertal natuurinventariserende verenigingen uit te reiken.

Geert Timmermans

OPROEP VAN DE ARCHIEFCOMMISSIE KNNV

De Archiefcommissie van de KNNV doet een dringend beroep op alle KNNV-leden (en andere betrokkenen) om eens te kijken of u soms nog archiefmateriaal in bezit heeft. De commissie denkt dan niet alleen aan vergaderstukken maar ook bijvoorbeeld aan oude foto's van (K)NNV-excursies, kampen en bijeenkomsten, (K)NNV-folders, uitnodigingen, enzovoorts. Misschien is er nog wel materiaal van oude (reeds lang overleden) (K)NNV'ers of van een opgeheven afdeling.

Foto's hoeven niet te worden afgestaan, de commissie is ook heel blij als zij die mag scannen.

Mocht u archiefmateriaal bezitten dan vraagt de commissie u om schriftelijk, telefonisch of per e-mail contact op te nemen met het landelijk bureau van de KNNV: Oudegracht 237, 3511 NK Utrecht, 030-2314797, bureau@knnv.nl

Vervolgens kunnen er nadere afspraken worden gemaakt.

De commissie hoopt dat u, net als de commissie, inziet dat het bewaren van archiefmateriaal voor de toekomst van het grootste belang is.

De secretaris, Joost Kazus

VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN 20 MAART 2004

Aanwezig zijn 33 leden, inclusief het erelid Ger van Zanen en inclusief alle bestuursleden, en 1 niet-lid.

1. Opening door de voorzitter

Voorzitter Geert Timmermans opent de [honderdenderde vergadering](#) en heet iedereen zeer hartelijk welkom, speciaal ons erelid Ger van Zanen. Vanwege de vandaag overleden Prinses Juliana verwijst hij naar de zilveren medaille van de prinses die de Afdeling op de grote tentoonstelling van 1934 in Artis verwierf (en die op blz. 24 van De Wilde Stad staat afgedrukt), alsmede naar het predikaat 'Koninklijke' dat de KNNV tijdens haar regeerperiode in 1951 werd verleend.

Vervolgens geeft hij een korte terugblik op het afgelopen jaar.

Er was weer een zeer uitgebreid lezingen-, excursie- en minicursussen-programma, inclusief twee busexcursies, in totaal maar liefst 57 activiteiten.

Op 26 februari 2004 is de jaarlijkse bijeenkomst geweest van vertegenwoordigers van de werkgroepen met die van het bestuur. Er is onder meer gesproken over huisvesting, het via de werkgroepen werven van nieuwe leden en het actiever plaatsen van waarnemingen en mededelingen van de werkgroepen in Blaadje en op de website.

Op 11 juli 2003 is de plaquette bij de Heimans-eik in Artis door Fred Nordheim en Nico Schonewille onthuld. Op de website staan foto's van deze plechtigheid. Tevens is toen aan Maarten Frankenhuis, de scheidend directeur van Artis, als blijk van waardering en de prettige en inspirerende samenwerking het lidmaatschap van de vereniging aangeboden.

Op werelddierendag stonden we ter promotie in Artis. Ook stond de Afdeling in het Amstelpark. Naast het aanmelden van nieuwe leden levert zo'n dag ook de nodige nieuwe contacten op en konden we een groot aantal boeken van De Wilde Stad verkopen. Mocht u belangstelling hebben om op zo'n dag eens te helpen dan kunt u zich daarvoor aanmelden bij Gerritje Nuisker.

Op de ingelaste VV (Vertegenwoordigende Vergadering) van 5 april 2003, nadat het zittende bestuur na een motie van wantrouwen was weggestuurd, is een interim-bestuur benoemd. Dit interim-bestuur had als voornaamste taak kandidaten voor een nieuw hoofdbestuur te zoeken. Gelukkig is zij daarin geslaagd zodat op de VV van 1 november te Arnhem een nieuw en voltallig hoofdbestuur kon worden gekozen. In Natura nr. 1 van dit jaar staat een verslag van die vergadering. Op de laatste VV is ook besloten om de VV niet meer in het najaar te houden maar in het voorjaar zodat de komende VV al op 17 april a.s. zal plaatsvinden.

Op 14 februari 2004 heeft de Afdeling samen met drie andere inventariserende verenigingen uit handen van wethouder Stadig de [Amsterdamse Natuur- en Milieuprijs](#) in ontvangst mogen nemen. In zijn speech vermeldde de wethouder over de KNNV het volgende: 'De KNNV, afdeling Amsterdam inventariseert al ruim honderd jaar alles op het gebied van flora en fauna maar zeer bijzonder is het al bijna dertig jaar lopende inventarisatieproject (elk jaar weer!) van de orchideeën en paddestoelen van de Amstelveense Poel in het Amsterdamse Bos'. De prijs, een geldbedrag van â, - 500,- werd namens de vereniging door [Ger van Zanen in ontvangst genomen](#). De drie andere prijswinnaars waren:

Floron Amsterdam, de Vogelwerkgroep Amsterdam en de Gierzwaluwwerkgroep Amsterdam.

De handleiding bij de minicursus Spinnen is nog steeds in voorraad.

Er zijn loepjes en verrekijkers ingekocht die met een fikse korting verkrijgbaar zijn.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

De secretaris heeft van het erelid Hein Koningen bericht van verhindering vanwege vakantie ontvangen. Hein wenst ons een goede vergadering en gaat bij voorbaat akkoord met de voorgedragen kandidaten voor het nieuwe bestuur.

Vervolgens bericht de secretaris van de heroprichting van de afdeling Amsterdam van de NJN, met een voltallig bestuur van 6 personen aangetreden en een contactblad met de naam Inktzwam.

De Postcodeloterij houdt van 15 tot 23 mei een landelijke actie om mensen te vragen specifiek voor onze Afdeling mee te spelen. De helft van elk lot van â, - 6,00 gaat in dat geval naar ons. Voor de belmarathon wordt een aantal vrijwilligers gevraagd. Ter vergadering geven Thea Dammen, Fons Bongers en Geert Timmermans zich hiervoor op.

Daarna doet de voorzitter de volgende mededelingen:

Â per 1 oktober heeft Mia Verberne de ledenadministratie overgenomen van David Ng en daarmee de taken van de penningmeester verlicht;

Â Fons Bongers heeft aangekondigd dat hij de redactie van Blaadje gaat verlaten als er een opvolger voor hem is gevonden. Als u interesse heeft of als u iemand weet, kunt u dat graag melden bij het bestuur;

Â op [18 april biedt de Afdeling bij de opening van het nieuwe bezoekerscentrum van het Amsterdamse Bos een Fladderiep \(*Ulmus laevis*\) aan](#). U bent hier allen voor uitgenodigd, de details staan op bladzijde 8 van het laatste Blaadje. Het Amsterdamse Bos heeft ons verzocht of er 's middags nog een aantal korte excursies kan worden gegeven. Ter vergadering bieden Marianne Kits van Heijningen, Nora van der Meijden en Hans Schut zich hiervoor aan;

Â de website loopt als een trein, dagen met 35 bezoekers zijn geen uitzonderingen. Als u over de vernieuwing van de website direct wilt worden geïnformeerd, kunt u uw emailadres aan de voorzitter doorgegeven: bij vernieuwing krijgt u dan een e-mail;

Â uit het enorme aanbod aan lezingen, minicursussen en excursies noem ik: de avondexcursies van 13 en 19 mei voor zingende nachtegale (de eerste onder leiding van Jan Timmer en Evert Pellenkoft naar de Amsterdamse Waterleiding Duinen, de tweede onder leiding van Evert Pellenkoft naar de Brettenzone), de busexcursie van 19 juni naar Voornes Duin (onder leiding van Aat van Selm) en de busexcursie van 28 augustus naar Noord-Holland (onder leiding van Norbert Daemen);

Â op [12 juni organiseren we onze 6e algemene inventarisatiedag](#), opnieuw samen met de Vogelwerkgroep Amsterdam. Geïnteriseerd worden de voormalige Eendenkooi in de Gemeenschapspolder Oost en een deel van de Bloemendaelpolder. De werkgroepen zullen hierover door het bestuur nog

worden benaderd;

Â- de eerste dagenveloppen met KNNV-postzegels zijn na een advertentie in Filatelie uitverkocht;

Â- de foto's van de receptie die door u zijn besteld, kunt u bij Thea Dammen afhalen;

Â- u kunt nog steeds ons jubileumboek De Wilde Stad kopen voor het absolute minimumbedrag van â, - 6,00. We hebben het afgelopen jaar ruim 700 exemplaren kunnen verkopen en geven hulde aan degenen die dat mogelijk hebben gemaakt;

Â- het komende waarnemingsproject staat in het teken van huisjesslakken. U wordt via Blaadje, Natura en de website op de hoogte gehouden. Nog onderzocht zal worden of de Afdeling een minicursus en excursie op het gebied van huisjesslakken kan aanbieden.

3. Verslag van de algemene ledenvergadering van 8 maart 2003

Dit is gepubliceerd in Blaadje nr. 2 (2003), blz. 3 tot en met 7.

De secretaris merkt op dat onder 5. (Jaarrekening en balans over 2002, etcetera) in de excursiekosten ook de huur van het Nivon-zaaltje is begrepen. Er zijn verder geen opmerkingen en Joost Kazus wordt met applaus bedankt voor de verslaglegging.

4. Bespreking diverse jaarverslagen over 2003

De meeste verslagen zijn gepubliceerd in Blaadje nr. 1 (2004).

-Verslag van het bestuur: geen opmerkingen.

-Verslag van de Insectenwerkgroep: geen opmerkingen.

-Verslag van de Excursies, lezingen, minicursussen en groenmarkten: geen opmerkingen.

-Verslag van de Hydrobiologische werkgroep: geen opmerkingen.

-Verslag van de redactie van Blaadje: geen opmerkingen.

-Verslag van de Mossenwerkgroep: geen opmerkingen.

-Er is geen verslag van de werkgroep Beerdiertje en deze werkgroep is inmiddels opgeheven.

-Er zijn ook geen [verslagen van de Planten- en Paddestoelenwerkgroep](#) en de [werkgroep Paddestoelen voor microscopie](#). Ger van Zanen heeft deze wel naar de redactie gemaild maar ze zijn niet aangekomen. Beide verslagen zullen in het volgende Blaadje worden opgenomen.

-De Spinnenwerkgroep is onlangs opgericht en heeft nog geen verslag gemaakt.

Alle verslagen, voor zover aanwezig, worden goedgekeurd en iedereen wordt onder applaus hartelijk dank gezegd voor de inzet.

5. Jaarrekening en balans over 2003, verslag van de kascommissie over 2003 en de begroting over 2004

De stukken zijn gepubliceerd in Blaadje nr. 1 (2004).

David Ng geeft een uitgebreide toelichting, in het bijzonder over de

navordering van contributies van 2003. Er ontstaat enige discussie over de vraag wanneer iemand als lid dient te worden aangemerkt: na aanmelding als lid of na betaling van de contributie. Het antwoord luidt dat iemand lid is als hij zich als zodanig heeft aangemeld.

Namens de kascommissie doet Fons Bongers vervolgens verslag. Met de opmerking dat het bedrag vanwege navordering contributies bij voorkeur in de balans had moeten worden opgenomen, adviseert de commissie de vergadering tot het verlenen van de decharge aan de penningmeester over het boekjaar-2003, alsmede tot het geven van de opdracht aan het bestuur om het ledenbestand op te schonen binnen vier maanden na heden waarbij het principe dient te zijn dat de niet-betalende leden over 2003 alsnog hun contributie voldoen.

De vergadering gaat akkoord, zowel met de decharge als met de opdracht aan het bestuur over het opschonen van het ledenbestand.

De voorzitter merkt nog op dat met het opschonen van het ledenbestand reeds is begonnen.

Vervolgens komt de begroting over 2004 aan de orde. De posten en cijfers worden door David toegelicht.

De vergadering gaat akkoord met de begroting over 2004.

David krijgt voor zijn vele werk applaus van de vergadering.

6. Verkiezing kascommissie

Joop Nijman is twee jaar lid geweest van de kascommissie en treedt dus statutair af. De voorzitter bedankt Joop voor de verrichte werkzaamheden en hij krijgt daarvoor een bos bloemen.

Lex Dop heeft zich als kascommissielid verkiesbaar gesteld. De vergadering gaat hiermee onder applaus akkoord zodat Lex is verkozen tot 20 maart 2006. De kascommissie voor het lopende jaar bestaat dus uit Fons Bongers en Lex Dop.

7. Voorstel van het bestuur tot contributieverhoging

De vergadering gaat zonder discussie akkoord met het voorstel om vanwege algehele prijsverhogingen de contributie met ingang van 1 januari 2005 vast te stellen op $\text{â}, - 24,50$ voor het lid en op $\text{â}, - 8,25$ voor het huisgenootlid.

8. Voorstel tot vaststelling van de nieuwe Statuten van de Afdeling

Zoals in de begeleidende brief van de voorzitter en secretaris van 8 januari 2004 bij het concept van de nieuwe Statuten reeds is aangegeven, kunnen de huidige Statuten alleen worden gewijzigd in een vergadering waarin ten minste tweederde gedeelte van de leden aanwezig is. Ter vergadering wordt geconstateerd dat vanwege het ontbreken van de statutaire aanwezigheid niet tot vaststelling van de nieuwe Statuten kan worden overgegaan. Met het voorstel om de nieuwe Statuten in een extra algemene ledenvergadering op 3 april 2004 vast te stellen, wordt akkoord gegaan.

Peter Heijtel vraagt nog of het vaststellen niet schriftelijk kan worden afgedaan maar dat zou in strijd met de Statuten zijn.

9. Voorstel tot vaststelling van het nieuwe Huishoudelijk reglement van de Afdeling

Gelet op de uitdrukkelijke voorkeur van het bestuur om het nieuwe Huishoudelijk reglement tegelijk met de nieuwe Statuten in dezelfde algemene vergadering vast te stellen, wordt dit agendapunt ingetrokken en op de agenda van de extra algemene ledenvergadering van 3 april 2004 geplaatst.

10. Verzoek aan de vergadering om de voorzitter en secretaris aan te wijzen als bevoegd om het besluit tot wijziging van de nieuwe Statuten ten uitvoer te leggen en alles meer te doen wat terzake nuttig of nodig is (Statuten, artikel 16, onder f.)

Ook dit agendapunt wordt ingetrokken en op de agenda van de extra algemene ledenvergadering van 3 april 2004 geplaatst.

11. Verkiezing van het bestuur

Joost Kazus en Gerritje Nuisker zijn statutair aftredend en stellen zich beiden herkiesbaar. De vergadering gaat hiermee onder applaus akkoord zodat zij zijn herkozen.

[Thea Dammen heeft te kennen gegeven wegens drukke werkzaamheden per heden als bestuurslid af te treden. De voorzitter memoreert haar functies bij de Afdeling en bedankt haar met bloemen en een originele tekening uit Haring in het IJ.](#) Thea dankt met een afscheidswoordje.

Lida den Ouden heeft zich kandidaat gesteld en wordt, al is zij vanwege vakantie afwezig, met applaus tot bestuurslid gekozen.

De voorzitter herinnert eraan dat het bestuur weliswaar voltallig is maar een versterking altijd kan gebruiken.

12. Verkiezing van een afgevaardigde en een plaatsvervangend afgevaardigde voor de Vertegenwoordigende Vergadering van de KNNV van 17 april 2004

Het bestuur verzoekt de vergadering Geert Timmermans, voorzitter, als afgevaardigde voor de VV van de KNNV van 17 april 2004 te verkiezen, respectievelijk Joost Kazus, secretaris, als plaatsvervangend afgevaardigde. De vergadering gaat onder applaus hiermee akkoord.

13. Rondvraag

Hans Schut vraagt wanneer het boekje van Martin Melchers over de Diemerzeedijk uitkomt. De voorzitter antwoordt dat het park in mei/juni wordt opengesteld en dat het boekje dan ook verschijnt.

14. Sluiting

De voorzitter bedankt allen voor hun aanwezigheid en inbreng. Voor Riet Vogel zijn er vervolgens de traditionele bloemen. De voorzitter sluit de vergadering.

Na de vergadering en de pauze verzorgde Jan Timmer in het kader van 'leden voor leden' een fraaie lezing met dia's over dazen.

De secretaris, Joost Kazus

VERSLAG (EXTRA) ALGEMENE LEDENVERGADERING OP 3 APRIL 2004

Aanwezig zijn 31 leden, inclusief de ereleden Ger van Zanen en Henk van Halm en inclusief alle bestuursleden.

15. Opening door de voorzitter

Voorzitter Geert Timmermans opent de vergadering die speciaal is belegd voor het vaststellen van de nieuwe Statuten en het nieuwe Huishoudelijk reglement van de Afdeling omdat op de vorige algemene ledenvergadering (van 20 maart 2004) niet ten minste tweederde gedeelte van de leden aanwezig was hetgeen ingevolge de huidige Statuten een vereiste is voor het wijzigen ervan.

De voorzitter deelt vervolgens mede dat Thea Dammen en het erelid Hein Koningen bericht van verhindering hebben gegeven, dat de minicursus van 31 maart jongstleden druk is bezocht en goed is bevallen en dat Aat van Selm twee microscopen, waarvan hij de details op papier heeft, te koop aanbiedt. Hij herinnert voorts aan 18 april, de dag waarop onze jubileumboom aan het Amsterdamse Bos wordt aangeboden.

Vervolgens geeft hij het woord aan secretaris Joost Kazus voor het vaststellen van de nieuwe Statuten en het nieuwe Huishoudelijk reglement.

16. Voorstel tot vaststelling van de nieuwe Statuten van de Afdeling

Aan de orde is het concept van 6 november 2003.

Joost Kazus legt de procedure uit: eerst wordt gelegenheid gegeven om over het geheel van de Statuten vragen te stellen en opmerkingen te maken, vervolgens wordt elk artikel apart vastgesteld waarna de gehele Statuten worden vastgesteld.

Er zijn geen algemene vragen of opmerkingen.

De artikelen 1 tot en met 9 worden vastgesteld.

Artikel 10, lid 4. heeft volgens Ger van Zanen een discrepantie: een dagelijks bestuur bestaat uit ten hoogste drie leden maar van het dagelijks bestuur dienen ten minste vier functionarissen deel uit te maken. Op voorstel van de secretaris wordt 'ten hoogste' (artikel 10, lid 4., eerste zin) gewijzigd in 'ten minste' en de vergadering gaat daarmee akkoord zodat artikel 10 wordt vastgesteld.

De artikelen 11 tot en met 16 worden vastgesteld.

De gehele Statuten, naar het concept van 6 november 2003 en 16 artikelen bevattende, worden vastgesteld.

17. Voorstel tot vaststelling van het nieuwe Huishoudelijk reglement van de Afdeling

Aan de orde is het concept van 6 november 2003.

Joost Kazus legt de procedure uit: eerst wordt gelegenheid gegeven om over het geheel van het Huishoudelijk reglement vragen te stellen en opmerkingen te maken, vervolgens wordt elk artikel apart vastgesteld waarna het gehele

Huishoudelijk reglement wordt vastgesteld.

Er zijn geen algemene vragen of opmerkingen.

De artikelen 1 tot en met 6 worden vastgesteld.

Het gehele Huishoudelijk reglement, naar het concept van 6 november 2003 en 6 artikelen bevattende, wordt vastgesteld.

18. Verzoek aan de vergadering om de voorzitter en secretaris aan te wijzen als bevoegd om het besluit tot wijziging van de nieuwe Statuten ten uitvoer te leggen en alles meer te doen wat terzake nuttig of nodig is (Statuten, artikel 16, onder f.)

De bedoeling van dit verzoek is dat de vergadering de voorzitter en secretaris machtigt om het besluit tot wijziging van de nieuwe Statuten uit te voeren zodat een notariële akte wordt opgesteld en getekend waarbij kleine, marginale wijzigingen op verzoek van en in overleg met de notaris in de thans vastgestelde Statuten kunnen worden aangebracht.

De vergadering gaat akkoord met het verzoek.

19. Rondvraag

Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt.

De voorzitter vraagt de vergadering om Joost Kazus met een zeer hartelijk applaus te bedanken voor het vele werk dat hij heeft besteed aan de nieuwe Statuten en het nieuwe Huishoudelijk reglement. Het applaus volgt.

20. Sluiting

De voorzitter bedankt allen voor hun aanwezigheid en inbreng.

De voorzitter sluit de vergadering.

Na de vergadering en de pauze verzorgde voorzitter Geert Timmermans een fraaie lezing met dia's over zijn trektocht door Irian Jaya.

De secretaris, Joost Kazus

JAARVERSLAG: PLANTEN- EN PADDENSTOELENWERK GROEP

De werkgroep kwam in totaal 17 maal bijeen, 7 maal in het voorjaar (maart - juni) in de IPABO-school aan de Jan Tooropstraat 136, 5 maal in het veld (juli, A.W.Vliegenbosch in Amsterdam-Noord), 5 maal ten huize van Nel Ypenburg (augustus) en 8 maal in de herfst (september - december) weer in de IPABO-school.

De werkgroepavonden werden zoals gewoonlijk besteed aan demonstratie en determinatie van planten- en paddenstoelenmateriaal, waarvan in het voorjaar grotendeels planten en in het najaar overwegend paddenstoelen op tafel gebracht werden. Vooral met de laatste categorie deden zich soms problemen voor, namelijk als paddenstoelen alleen microscopisch op naam gebracht konden worden; ze werden dan meegenomen naar huis en aldaar gedetermineerd.

De jaarlijkse orchideeëntellingen aan de Amstelveense Poel zijn gehouden op 11 juni (Rietorchis) en 25 juni (Welriekende nachtorchis), toevallig exact op

dezelfde dagen als in 2002. Van de Rietorchis is de achteruitgang, gesignaleerd in 2002, zo gebleven (nl. 1066 exemplaren in 2001; 678 in 2002 en 673 in 2003). De Nachtorchis, de belangrijkste van de twee (!), vertoonde een begin van herstel (nl. 181 in 2001; 86 in 2002 en 136 in 2003). Wij hebben de beheerder van de Amstelveense Poel op het hart gedrukt vooral nachtorchis-dragende percelen nÃt te maaien voordat wij geteld hebben. Tijdens de vergadering op 16 juni van de Beheer- en adviescommissie van de Poel, waarvan ondergetekende ook commissielid is, is duidelijk mondeling daarover gesproken.

Op 24 mei is een excursie gehouden door de landelijke "Werkgroep grassen en schijngrassen", gecombineerd met de Amsterdamse planten- en paddenstoelen-werkgroep, bij de Amstelveense Poel en de Noordelijke Oeverlanden bij De Nieuwe Meer. Tijdens deze excursie en ook tijdens de beide orchideeÃntellingen zijn zorgvuldig alle waarnemingen uit de geselecteerde lijst van 31 soorten ingeschreven, zodat wij, ondanks geen aparte gehouden inspectie, toch een goed beeld kregen over de moerasflora bij de Poel. Er zijn weer twee uitvoerige inventarisaties op paddenstoelen uitgevoerd bij de Poel, nl. op 20 oktober en 17 november, naast de incidentele waarnemingen o.a. tijdens de orchideeÃntellingen. Na 20 oktober telde onze jaarlijst 74 soorten; na 17 november konden nog 38 soorten aangevuld worden; het totaal werd dus 112 soorten.

Voor het vijftiende jaar is onderzoek aan de wilde flora in kilometerhokken voor Floron uitgevoerd, hetzij als volledige inventarisatie, hetzij als monitoren van aangewezen plantensoorten. Vaak namen groepjes van werkgroepleden samen een of meer kilometerhokken op zich. Bij een afdelingsbijeenkomst in het NIVON-gebouw konden werkgroepleden hun nieuwe kilometerhokken uitkiezen en op 4 november kwam Norbert Daemen, districtcoÃrdinator, bij de werkgroepavond de streeplijsten bespreken en innemen.

Op de laatste werkgroepavond van het jaar werden, traditioneel, dia's vertoond. An Westerweel had een kleine maar fijne selectie uitgezocht, bestaande uit overwegend botanische beelden en Ger van Zanen vertoonde dia's van een KNNV-reis in Zwitserland, paddenstoelen uit een werkweek van de NMV in BelgiÃ en wat planten uit eigen Floron-kilometerblok bij Schellingwoude en Durgerdam.

Het gebruik van het biologielokaal in de IPABO-school, op dinsdagavonden van 19.00 tot 21.30 uur is niet meer gewijzigd. In 2003 heeft Ãn werkgroep lid afgezegd en is er ook weer Ãn nieuw lid aangemeld, zodat de ledenlijst op 31 december 2003 afgesloten is met 22 personen, evenals op 31 december 2002. Ook dit jaar was echter de deelname per uiting veel minder, nl. gemiddeld 12 personen.

[Ger van Zanen](#)

PADDENSTOELIENWERKGROEP VOOR MICROSCOPIE

De werkgroep kwam dit jaar 11 maal bijeen ten huize van Nel Ypenburg, 4 maal in het voorjaar (maart - juni) en 7 maal in de herfst (september - december). Het jaar 2003, bekend om zijn berucht langdurige en droge zomer, vertoonde aanvankelijk schrale oogsten aan paddenstoelen. Pas laat in de herfst konden redelijk grote hoeveelheden waarnemingen ingeschreven worden.

Het onderzoek aan de Amstelveense Poel, uitgevoerd door de gecombineerde werkgroepen, is in het verslag van de planten- en paddenstoelenwerkgroep te

lezen. Onze bijzondere Veenmosbundel-zwam (*Pholiota henningsii*) was wederom aanwezig en van de "nieuwkomers" is de Zaagselhertezwam (*Pluteus petasatus*) de moeite waard om hier te vermelden. Deze Rode-Lijstsoort (BE = bedreigd) is in Leiden gedetermineerd door een vakmycoloog en aldaar opgeborgen in de grote wetenschappelijke collectie.

Op verzoek van dr. A.A. Sterk hebben we een herhaalde paddenstoeleninventarisatie uitgevoerd op het Fort Abcoude. Een voorjaarsinspectie op 12 mei en een herfstinspectie op 21 september. De laatste gecombineerd met botanisch onderzoek onder leiding van de Floron districtcoördinator Nobert Daemen. De ledenlijst van 8 personen is in de herfst aangevuld met een aspirant-lid, dat misschien in 2004 definitief aangemeld zal worden.

[Ger van Zanen](#)

NIEUWE LEDEN KNNV-ADAM

De ledenadministratie heeft de volgende nieuwe leden kunnen verwelkomen.

Hr J.J. Bouwmeester
Hr E. Dekker
Mw B.A. Dudink
Hr M. de Goede
Hr B.C. de Graaf
mw L. Hegenraad
Mw T. Koek
Mw K. Krabbendam
Mw R.M.A. Lek
Hr. M.E. Linskens
Hr P.F.C.van der Meij
Hr D. Meijer du Jardin
Mw J. Oldenbeuving
Mw L. Rabbinowitsch
Hr S. Schroder
Hr K.J. Smoor
Mw M.van Staveren
Mw H.H. van der Steen
Hr C. Steenman
Mw E.H. Velzing
Mw E.M. Wagenaar
Mw E.M. Wagenaar
Mw A.J. van der Wal
Hr R. van Weeren
Hr K. Werdler
Hr T. Werdler
Hr M. van Wijk
Mw M. Zandberg

[Mia Ververme, ledenadministratie](#)

NIEUW WAARNEMINGENPROJECT VOOR AMSTERDAM E.O. DAGVLINDERS

In de komende jaren zal een nieuw waarnemingsproject voor het werkgebied van de afdeling Amsterdam gaan lopen. Het inventarisatieproject voor dagvlinders.

Momenteel is de precieze opzet van het project nog niet duidelijk. Wel zijn al enkele uitgangspunten voor het doen van waarnemingen en de verzameling en verwerking van de waarnemingen globaal vastgesteld.

Deelnemers aan het project:

Iedereen die oog heeft voor dagvlinders en bereid is de waarnemingen per gebied (kilometerhok) te verwerken wordt van harte uitgenodigd deel te nemen in het project. Het lijkt nu al erg voor de hand te liggen om bij de rapportage van waarnemingen onderscheid te maken tussen categorieën dagvlinders:

---Algemene soorten. Voorkomen per kilometerhok aantekenen. Losse waarnemingen zijn alleen buiten het normale vliegseizoen noodzakelijk.

Algemene soorten zijn (vooralsnog)

Â° Atalanta

Â° Bont zandoogje

Â° Boomblauwtje

Â° Bruin zandoogje

Â° Citroenvlinder

Â° Dagpauwoog

Â° Distelvlinder

Â° Gehakelde eureka

Â° Groot koolwitje

Â° Icarusblauwtje

Â° Klein geaderd witje

Â° Klein koolwitje

Â° Kleine vos

Â° Kleine vuurvlinder

---Zeldzame soorten dagvlinders: altijd met tijdstip, vlieggebied, bijzonderheden en dergelijke beschrijven. Aantal waargenomen vlinders optekenen.

---Mogelijk worden transect-tellingen, zoals te doen gebruikelijk voor de Vlinderstichting, toegevoegd aan het waarnemingenproject. Met behulp van specifieke transecttellingen zijn populatie-ontwikkelingen in de loop van enkele jaren betrekkelijk nauwkeurig vast te stellen, zonder dat de inspanning voor het doen van inventarisaties uit de pas loopt.

---Aantalschattingen per soort en per kilometerhok, per jaar.

---Locaties met voortplanting. Waarnemingen van gedetermineerde rupsen van dagvlinders als voortplantingslocatie vastleggen.

---Waarnemingenproject vanaf 2004 tot en met 2006

Op welke wijze het waarnemingsproject gaat worden gerapporteerd, is nu uiteraard nog niet duidelijk. Te denken valt aan een boekje en/ of op het internet.

Naar verwachting wordt de opzet van het waarnemingproject in de zomer van 2004 afgerond. In Blaadje 2004-3 of 2004-4 zullen dan details bekend worden gemaakt.

Het is de bedoeling om diverse geledingen van de KNNV-Amsterdam bij dit project te betrekken.

Namens de initiatiefnemers, Fons Bongers

VERSLAG NATUURHISTORISCHE WANDELING, MARKEN op 13 maart 2004

Er was zacht voorjaarsweer voorspeld, maar als we bus 111 bij halte Kerkbuurt uitstappen voor een rondje Marken staat er een harde kille wind. Met z'n tiene volgen we de bordjes naar de haven en stoppen even bij een grote groep mussen. Hier vertelt Peter Heijtel over de geschiedenis van het eiland: in 1164 werd Markaland (grensland) bij zware storm van Waterland gescheiden door de Jurriaansvloed. Pas in 1957 werd een dijk aangelegd die Marken weer met het vasteland verbindt, met aan weerszijden het Markermeer en de Gouwzee. Vroege bronnen over Marken vertellen dat Norbertijner monniken uit het Friese Hallum in 1235 het eiland kochten van Nicolaas Persijn, Heer van Waterland. Zij bedreven er landbouw en veeteelt en stichtten voor de afzet de handelsplaats Monnickendam op het vasteland. Als bescherming tegen het water bedijkten zij het eiland en bouwden er twee grote boerderijen, het Oesthus en het Westhus op hoogten van 4 meter. Deze terpen of werven (denk aan het terpdorp Warfum) met aan de randen paalwoningen bij uitbreiding, werden op het veen steeds opgehoogd met huisvuil of steunden op zand. Toen de monniken in 1345 van het eiland waren verdreven door de Hollandse Graaf, raakten de dijken in verval: "Wie het water deert, die het water keert". De regelmatige overstromingen door het zoute water maakten een einde aan de landbouw en veeteelt en de Markers zochten hun inkomsten in de zeevisserij. Tot de afsluiting van de Zuiderzee visten de Markers ook met eigen botters, waarvoor in 1837 de aanleg van een haven nodig werd. We staan nu in de haven bij café De Taanderij waar we bij einde excursie weer warm moeten worden. Van hieruit zien we gelijk drie grote zaagbekken, veel futen en brilduikers. In het weiland een grote groep smienten met krakeenden en kolganzen. Een groepje goudplevieren vliegt over. Het klein hoefblad bloeit in het gras. Voorbij Moeniswerf wijst Peter op de brede sloot dwars door het eiland, die herinnert aan de plannen van Willem I om in 1825 een kanaal door Marken en Waterland te graven. Het Goudriaenkanaal had de zeeschepen vanuit Amsterdam een alternatieve route moeten geven zodat ze het Noordhollands kanaal en de ondiepten rond Pampus konden ontwijken, een tijdwinst van een paar uur. Bij gebrek aan geld werd het project in 1828 stopgezet. Op de punt van een strekdam in het Markermeer staat de schilderachtige vuurtoren Het Paard (1839), na strenge vorst goed voor spectaculaire foto's met kruiend ijs. Uit de snerpande wind eten we hier even achter een schuurtje. Op de dam komen een paartje rietgorzen, witte kwikstaarten en graspiepers voorbij. Op het strandje loopt een oeverpieper(!), die je meestal alleen langs de kust ziet. Tegen de wind in langs de dijk kijken we uit op een plasdras weiland met 20 ruziëndes grutto's, tureluurs, baltsende kievitens, scholeksters, tien bonte strandlopers en de eerste man kemphaan van het seizoen. In de sloot erachter duikt een man nonnetje (en ik denk aan de verjaagde monniken). Door de harde wind blaast een grote groep goudplevieren vlak langs ons- een prachtig gezicht met die wisseling van boven- en onderkant van goud en wit. We ploeteren verder en dan is het weiland met een grijze waas van ongeveer 400 driftig grazende brandganzen overdekt. Er staat een even grote witte gans tussen, plomp, met dieproze poten (zonder ring), een korte gegroefde nek en een kleine roze

snavel met blauwachtige basis en zwarte grote handpennen. Het blijkt een zeldzame Ross gans die op 8 maart al in Waterland was ontdekt. We hadden geluk, want de volgende dag werd de gans al in de Oostvaardersplassen gezien. Hij is uit dank vernoemd naar Bernard Ross, huidenhandelaar van The Hudson's Bay Company, die ervoor zorgde dat opgezette! exemplaren werden vervoerd naar een museum in Philadelphia. In 1930 waren er door de jacht nog 2000, door bescherming is de wereldpopulatie nu meer dan 220.000. De Ross' gans broedt in kolonies in het Centraal Canadese Arctisch gebied en trekt naar California's Central Valley. Dus volledig uit de richting of... toch een ontsnapte? (De Ross meeuw -het logo van Dutch Birding- is echter in 1823 door James Clark Ross in het noorden van de Hudson Bay ontdekt). We kijken terug naar prachtige luchten bij de vuurtoren, waar wolken weidevogels en smienten vliegen (misschien een voorbischietende slechtvalk?) Na een groepje kolganzen bekeken te hebben komen we bij de Rozewerf. Voor de dijk staan hier tien ijsbrekers: opvallende houten constructies die het kruierend ijs aan het einde van de winter moeten tegenhouden. Gebouwd op een terp/werf op dijkhoogte met weinig bouwruimte staan de houten huizen hier pal op elkaar, gescheiden door smalle steegjes, waar we doorheen lopen. Terug naar De Taanderij om de uitgeteerde lijven te laven. Mooie uitwaaitocht!

Evert Pellenkoff

SPECHTENGEVECHTEN: VROEGE VOGELXCURSIE FLEVOPARK 27 MAART 2004

Om half zeven in de heldere koude ochtendlucht stonden enkele deelnemers bij de poort, later volgden er nog twee... Het blijft blijkbaar moeilijk zo vroeg op te staan. In de opengescheurde wilgen met daarin enkele halsbandparkieten was het gelijk raak: 2 paar spechten joegen elkaar na in een wild "liefje met verlos" langs de stammen en dan weer met hun "stietende" kreten rondjes in golvende vlucht. Later zagen we nog meer grote bonte spechten prachtig belicht met hun rode kruin en onderstaart. "Ik heb nog nooit zo mooi spechten gezien" zei iemand uit de groep.. "en dat in Amsterdam". Maar maart is de spechtenmaand en met het verouderen van het bomenbestand neemt hun aanwezigheid toe, wat dan duidelijk is te horen aan het vele roffelen op een holle dode tak (of zelfs op de kap van een lantaarn! als je maar wordt gehoord). Spechten zijn nieuwsgierig naar ander geklop in hun gebied - in een film lokte David Attenborough ze door met een steen op een stam te kloppen. (Dit verdient echter geen grootschalige navolging vanwege verstoring.) In de loop van de wandeling troffen we nog meer typische boomminnende soorten als twee paar luid zingende boomklevers en als muisjes omhoogschuivende boomkruipertjes die door hun geluid eenvoudig zijn op te sporen. Grote verrassing was een lachende groene specht die diverse malen te horen was. De groene specht wordt steeds vaker langs de randen van de stad aangetroffen maar het blijft een schaarse soort. Verder was het natuurlijk spannend of we de eerste terugkerende fitis of zwartkop zouden horen, maar dit was net een paar dagen te vroeg. Wel waren de aanwezige vogels uitbundig aan het zingen: winterkoning, heggenmus, tjiptjaf, mezen, merel, zanglijster, koperwiek, vink, keep, sijs en groenling namen deel aan het concert. Een vrouwtje sperwer vloog in de eerste dampende zonnestralen voorbij om te kijken of er een van dit toneel geplukt kon worden. Een pimpelmees liet al baltsend zien dat hij ook hele mooie glijvluchten kan maken. Natuurlijk werd het geheel overstemd door

de alom aanwezige krijsende halsbandparkieten, die alle boomholten in beslag nemen, en de reigerkolonie met jongen. Koud maar voldaan verlieten we het groene openluchttheater bij de monumentale poort.

Evert Pellenkoft

VERSLAG STUDIEDAG SPINNENDODERS EN EEN LEVENSBESCHRIJVING

Op 31 januari 2004 bezocht ik een studiedag over spinnendoders (*Pompilidae*) onder leiding van Hans Nieuwenhuijsen in het Zoölogisch Museum afdeling Entomologie aan de Plantage Middenlaan. Spinnendoders zijn met een beetje ervaring al op enige afstand goed te herkennen. Ze kunnen vliegen en lopen schokkerig met sprongetjes in het terrein.

Hierbij klapperen ze voortdurend met hun vleugels en bewegen hun lange antennes (met reukzin voor feromonen). Bovendien zijn ze opvallend slank en hebben lange doornige poten. Wat ze gemeen hebben is dat de vrouwtjes allemaal spinnen vangen, één spin als voedsel voor één larve. Bij dode vrouwtjes zijn de antennes opvallend opgekruld.

In Nederland komen 66 soorten voor, die vaak alleen door specialisten zijn te determineren. De heren van de werkgroep Hymenoptera (bijen, wespen, mieren) van de Nederlandse Entomologische Vereniging hadden zich verzameld aan lange tafels met daarop microscopen. De leden van dit genootschap voor Vliesvleugeligen kwamen uit alle delen van het land. Er was slechts één dame bij, wat je niet verwacht, veel van spinnen wist. Na een inleiding presenteerde Hans Nieuwenhuijsen zijn nieuwe gids Determinatietabellen van de Nederlandse Spinnendoders 2004, waarin hij voor veel soorten zelf een daarvoor nog niet bestaande Nederlandse naam heeft verzonnen. Het is de bedoeling dat bij het verzamelen en bestuderen in het veld veel meer over het tot nu toe vaak onbekende gedrag en de ecologie van de soorten wordt onderzocht en dat de uitkomst hiervan bij een volgende editie wordt gevoegd. Met behulp van geprepareerde exemplaren gingen allen met deze nieuwe gids determineren. Ze werden tevoorschijn getoverd: op spelden geprikt en in sigarenkistjes verborgen met aan de spelden kaartjes met naam van de vinder en vangplaats. Als leek kon ik de vriendelijke aanwezigen alles vragen: hoe ze zo'n verzameling aanlegden en prepareerden, over de microscopen, waar je op moet letten bij de vleugeladering en ik mocht de vele soorten onder hun microscoop bekijken. Heel lastig om tot een soortbepaling te komen, maar ik heb wel in tomeloze bewondering veel soorten in detail bekeken, waarbij de grote ogen en de doornige poten vooral opvielen. Er waren ter vergelijking uit de museumverzameling zeldzame Nederlandse soorten en ook twee dozen met prachtige tropische soorten, waarvan sommige Pepsisoorten van wel 6 cm, die vogelspinnen aanvallen. Of er ook een spinnendoder op de pas gesignaleerde Kerkzesoog ([zie Waarnemingen Spinnen op de website](#) en [vorig Blaadje](#)) predateert zou ik ook wel eens willen weten. Misschien *Ageniodeus apicalis*, de grote muurspinnendoder, die jaagt op soorten van het genus *Segestria*, zegt Hans. Een ontmoeting tussen deze twee snel uithalende agressieve wezens moet wel heel bijzonder zijn als je ook maar de tijd krijgt om zoiets waar te nemen. Beiden kunnen de mens ook een behoorlijke pijnlijke beet/steek toebrengen bij contact. Om enig inzicht in het wezen van dit wespengeslacht te krijgen beschrijf ik nu de bijzondere leefwijze van een jagende spinnendoder.

De Grijsespinnendoder (*Pompilus cinereus*) 5-14 mm, mannetje vaak veel kleiner dan het vrouwtje, is helemaal zwart, het achterlijf bedekt met blauwgrijze viltige bandjes en blauwgrijze doornpoten. Het imago leeft van juni tot oktober. De wesp graaft met haar borstelige voorvoeten (tarskam) haar nest, zoals vele spinnendoders in zandbodems. Het nest bestaat uit een schuin naar onder lopende gang die eindigt in een nestkamer. In tegenstelling tot graafwespen begint zij al te graven, voordat zij op jacht gaat. De gangen worden meestal weer dicht gemaakt, maar Ã©Ã©n ervan wordt het komende nest. Door graven en schuiven met de achterlijfspunt wordt een schuin aflopende gang van soms wel 10 cm diep in het zand gegraven, die in een kleine broedcel eindigt. *Pompilus cinereus* jaagt voornamelijk op wolfsspinnen, de op kaal zand levende wolfsspinnendoder *Arctosa perita* is Ã©Ã©n van de belangrijke prooien. De spin biedt bij zo'n confrontatie geen weerstand met haar gifkaken. Uit haar onnatuurlijke houding blijkt dat ze verlamd is door angst en in haar lot berust. (Spinnen raken niet in paniek van de gele of rode gevaarstrepen op de romp, maar van de waarschuwingsgeur, die deze wespen bij zich dragen, en de hypnose komt door de voortdurende dreigende schokkerige bewegingen van lijf en vleugels. Een spin beweegt zelf ook met poten en kaken omhoog om soortgenoten te intimideren). De spin wordt nu in een oogwenk gepakt aan Ã©Ã©n van de poten en direct aan de buikzijde gestoken tussen de heupen. Het gif bereikt vervolgens centrale zenuwstelsel van de spin, die direct wordt verlamd. Bij de steek van *Pompilus* is de verlamming niet compleet, want de spin is nog in staat de poten te bewegen, maar is verder lethargisch en loopt niet meer weg. Na de steek likt de wesp wat eiwitrijk bloed van de spin. Een vrouwtje kan bij eiwitgebrek om eieren te leggen een spin ook slachten door deze in stukken te knippen en leeg te zuigen. Kenmerkend is nu dat ze de prooi tijdens het transport voorwaarts lopend in haar kaken draagt. Andere spinnendoders transporteren de prooi meestal achterwaarts lopend. Ze bergt de prooi nu tijdelijk op, waarbij deze provisorisch wordt afgedekt met wat zand, alvorens haar naar het nest te dragen dat eerst geopend moet worden. Als dat gebeurd is, wordt de spin opgehaald en in de nestkamer getrokken om er een ei op te leggen. Tenslotte wordt het nest zorgvuldig afgesloten. De wespenlarve eet de spin in ongeveer een week op en spint dan een cocon waarin ze overwintert en in het voorjaar verpopt.

De Grijsespinnendoder heeft een specifieke vijand, de Gele sluipspinnendoder (*Ceropales maculata*) met een zwart lichaam en geelwitte tekeningen op kop, borststuk en achterlijf en met dikke voelsprietten. Bij het vrouwtje is de angelschede zichtbaar. Met haar rode doornloze poten hoeft ze niet te graven zoals blijkt uit het volgende. Sluipspinnendoders hebben een opmerkelijke biologie. Het *Ceropales* vrouwtje volgt een prooi dragend vrouwtje van een andere spinnendoder, verstoort haar of gaat soms een kort gevecht met haar aan en als de eigenaresse maar even uit het zicht is, legt ze bliksemsnel een ei in Ã©Ã©n van de boeklongen van de spin. Het ei is niet aan de buitenkant te zien en wordt daardoor niet opgemerkt. De "koekoekswesp" trekt zich daarna terug en de Grijsespinnendoder gaat door met de normale bergingsactiviteiten en legt niets vermoedend ook haar ei. De *Ceropales*larve komt echter eerder uit en doodt het ei van de Grijsespinnendoder en consumeert vervolgens de spin. Het verwondert me steeds dat ze weten wat ze nu weer moeten doen. In de dierenwereld komt aangeboren kennis veel voor. De meeste insecten ontmoeten hun ouders nooit en leren niet hoe ze aan eten moeten komen of hun levensverrichtingen

moeten uitvoeren, niettemin vertonen ze soms zeer gecompliceerd gedrag. De jacht van de spinnendoder die een nest bouwt voor haar nageslacht en daarvoor een zeer ingewikkelde serie handelingen instinctief en volmaakt kan uitvoeren, is daar een mooi voorbeeld van.

Met dank aan Hans Nieuwenhuijsen.

Lid worden van de sectie Hymenoptera? contributie bedraagt 7 euro per jaar. postgiro 6435909 t.n.v. H.Nieuwenhuijsen Alkmaar ovv Bzzz en contributiejaar. Het lid ontvangt dan 2x per jaar de nieuwsbrief 'Bzzz'.

[Evert Pellenkoff](#)

VERSLAG EN TOELICHTING EXCURSIE NIJENRODE 10 april 2004

Hein Koningen, die al eerder een stinzenplanten excursie naar Friesland leidde, moest door rugklachten verstek laten gaan, maar regelde dat KNNV lid en beheerder Gert Immerzeel ons door zijn gebied ging rondleiden.

De naam stinzenplant werd in 1932 vastgelegd door de botanicus J. Botke, die de naam misschien van de bewoners rond de Schierstins in Veenwouden heeft; zij noemden het aldaar groeiende Haarlems klokkenspel of knolsteenbreek: het stinzeblomke. Het was hem opgevallen dat de planten vooral groeiden in grote oude tuinen bij boerderijen, kloosters, kerkhoven en â€¦ steenhuizen, die in Friesland stinsen, in Drents havezaten of in Groningen borgen heten. Rond zo'n stins lag een stuk omgracht gebied met veel bomen en een vroeg bloeiende flora deels ingevoerd vanuit mediterrane gebieden. Om een hogere temperatuur te verkrijgen zijn beschutting door bomen en hellingen van belang. Ook is gebleken dat aan de voet van bepaalde, niet al te steile hellingbossen in Midden-Europa van nature veel van dezelfde stinzenflora aanwezig is als holwortel, lenteklokje, daslook, speenkruid, gevlekte aronskelk en sterhyacint. Dit bostype wordt van oudsher "Kleebwald" wordt genoemd. Door de zwaartekracht en stromend water hoopt zich aan de voet van de helling vruchtbaar bodemmateriaal op. Deze dikke, luchtige maar voedselrijke grond is vergelijkbaar met het Hollandse stinzenmilieu. Het laatste is tot stand gekomen door een jarenlange invloed van de mens: spitten, schoffelen, harken en toevoegingen hebben dezelfde luchtige bodemstructuur tot gevolg als natuurlijke hellingprocessen. Mollen en regenwormen spelen een belangrijke rol bij het in stand houden van deze luchtige bodemstructuur. Het grootste deel van de stinzenplanten behoort tot de "geofyten": zij overwinteren in de aarde als bol, knol of wortelstok. In het voorgaande voorjaar heeft de plant namelijk direct na de bloei reservevoedsel opgeslagen in zijn ondergrondse delen en alvast knoppen aan de ondergrondse delen gevormd, zodat binnen enkele dagen na het begin van de eerste warme periode in het voorjaar kan worden gebloeid. Gert zei dat een 20 jaar oude Holwortel zo de grootte van een "holle suikerbiet" kan krijgen. Bij het kasteel stonden de holwortel en de daarop lijkende vingerhelmbloem in bloei (beiden zijn *Corydalis* soorten). Gert hield ze naast elkaar en legde uit dat vingerhelmbloem een "vogeltje op de kruk" heeft: een bloem heeft die door een lange spoor lijkt op een zittend vogeltje en onder deze bloem schutblaadjes als handjes heeft, onder aan de steel zit een dikke schub, de zaden zijn zwarte mierenbroodjes. De zeldzame holwortel heeft dit niet, is meer donkerpaarsrood met gaaf schutblad en eist een voedselrijke kalkgrond als aan de Vecht: de tuin hier is een bolwerk van de

holwortel met wel honderdduizend exemplaren. In het park waren tussen de inmiddels uitgebloede sneeuw klokjes, gele bostulp, witte kievitsbloem, (witte) holwortel, sneeuwroem, oosterse sterhyacint, wilde hyacint (van die blauwe bostapijten), lenteklokje, primula en bronkruid te bewonderen. Regelmatig krijgt Gert planten aangeboden om eens uit te proberen zoals alpiene planten, gevlekte aronskelk en daslook. Het parkbos van Nijenrode met zijn vele oude bomen en monumentale bomenlanen is van grote natuurwetenschappelijke waarde, vooral in botanisch, mycologisch en ornithologisch opzicht. Langs een kastanjelaan met in de boomtoppen reigernesten groeit een tapijt van speenkruid onderbroken door ronde bruine plekken, de heksenkringen van het anemone bekerzwammetje, die met de zwamvlok de knolletjes van het speenkruid verteren, aldus Gert. Twee moerascipressen vormen kniewortels langs het water en de noordse esdoorns stonden geelgroen in bloei. Op de achtergrond jubelden vele zangvogels als winterkoning, roodborst, zwartkop, tijftjaf, boomkruiper, boomklever, zanglijster en grote lijster. Ook de roffelende grote bonte spechten werden mooi gezien en gehoord. Tien zwierende en kwetterende boerenzwaluwen hemelden de donkere lentelucht op.

De tuin van het landgoed Nijenrode is onderverdeeld in Hollandse, Engelse en Franse landschapstijlen met mooie doorkijkjes. Bij de werkplaats is een kleine kwekerij met perzikenkas en vervallen oranjerie, grenzend aan "warme" tuinmuur met bloeiende perenbloesems; hier was het tijd voor lunch. Als bijzonderheid geldt het beroemde rozenprieeltje uit 1787, midden in de rozentuin (Springer 1916) naast het kasteel, dat op de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1850 gestaan zou hebben. Gezien de hoeveelheid ingekraste inscripties (o.a. 1834) wordt aangenomen dat het prieel of gazebo een lange periode op een openbare plaats heeft gestaan. De Joodse kunsthandelaar Jacques Goudstikker, die in 1930 eigenaar werd van Nijenrode, kocht het eind jaren dertig van een verzamelaar. De restauratie is na langdurige reconstructie en speurwerk enkele jaren geleden voltooid door onze verteller Gert Immerzeel, als coördinator Landgoed en Monumenten verbonden aan Nijenrode en siersmid Rein Tupker. Stukje bij beetje is het prieel zoveel mogelijk in originele staat teruggebracht. Veel ornamenten zijn opnieuw in brons gegoten, de bronzen kolonetten zijn geheel gerestaureerd, de netten werden in koper uitgevoerd en de originele zonnwijzer bovenop maakt dat het prieel weer in oorspronkelijke staat verkeert. Met uitzondering van het vernuftige mechaniekje, dat met behulp van een aantal lenzen dagelijks om 12 uur, als de zon het hoogst staat, een draad doet doorbreken waarop de klok gaat slaan. Er staat dan ook in gouden tekst rondom NON NUMERO NISI SERENAS HORAS, wat betekent: ik tel alleen de zonnige (heldere) uren. Het waren er helaas niet veel..aan het einde van de excursie kwam de zon nog even de verkleumde deelnemers verwarmen. Dank aan Hein en Gert en de vele enthousiaste deelnemers.

Aanbevolen: Stinzenplanten door Pieter Bakker en Evert Boeve, Terra Zutphen 1985

Evert Pellenkoft

EXCURSIEVERSLAG VAN DE GANZENEXCURSIE IN WATERLAND, 22 FEBRUARI

Het ganzencontract

Laatst luisterde ik ongevraagd mee met een telefoongesprek. Ik zat in de trein,

toen schuin tegenover mij zo'n lief opgemaakt ganzensnoetje, volgeprikkt met sieraden in lip, neus en oren, haar mobieltje pakte. Vriendje aan de lijn. Na vijf minuten hoorde ik haar koeltjes zeggen: "Wat levert mij de investering in deze relatie met jou op?" Ik dacht aan haar telefoonrekening, maar het was geen satire. Het was nieuwe zakelijkheid. Een vriendje met een puntenstelsel en een beloningssysteem, een proeftijd wellicht? Omdat het gesprek nog maar net op gang kwam, keerde ik terug naar wat ik aan het lezen was:

Ganzenopvangbeleid, een brochure geschreven in opdracht van het Ministerie LNV, waar eveneens berekeningen centraal staan. Al die getallen over de vraatzucht van 1,5 miljoen ganzen die in de winter onze weiden aandoen, moeten leiden tot een redelijke schadevergoeding voor de boeren en voor beheersmaatregelen. Nederland vangt 50% van de Europese populatie ganzen op. Er verschijnen allemaal tabellen wanneer, waar en met z'n hoevelen zij zijn. Een van de conclusies is, dat er 55.000 ha goed grasland nodig is om de overwinteraars te voeden. Sinds 1996 zijn er tien concentratiegebieden ingesteld, waar 641 boeren aan meewerken. Minister Veerman concludeert nu, dat hij 80.000 ha. wil aanwijzen, waarvan echter 50.000 in de Ecologische Hoofdstructuur, terwijl dat meestal geen geschikte graasgronden bevat. De boerenorganisatie Agrarisch Natuurbeheer Waterland vindt dan ook, dat de veehouders zich massaal moeten opgeven voor die 50.000. Waarschijnlijk zal er wel vervolgonderzoek komen naar de opvangcapaciteit in die groene zones, maar dat houdt weer op en kost geld. Als er genoeg geld was, legt Ebbing voor op De dag van de vogelbescherming, Purmerend 14 februari 2004, zou het aantal schadeclaims kunnen variëren met het natuurlijke evenwicht, wat per soort verschilt, maar nu al dicht benaderd is. De aantallen rots ganzen nemen zelfs snel af. De kolgans is stabiel. Als medeopsteller van de brochure is Ebbing voor een vast bedrag de eerste zes jaar, voor boeren die meedoen aan de concentratiegebieden. Op die zekerheid kan de boer zich beter instellen. In 1990 bedroeg de landbouwschade \hat{a} , - 957.000. In 1996 was dat verdubbeld. De jaren daarna schommelt het bedrag tussen de 1.3 en 1.8 miljoen euro. De stijging van de bedragen hangt direct samen met jachtbeperkende maatregelen sinds 1970. Voor de schade van de grauwe gans is in 1990 121.000 euro uitbetaald, in 2002 865.000 euro, of, gecorrigeerd met de inflatie 627.000 euro. Gemiddeld kon een boer in 2003 rekenen op 250 euro per ha.

Dit jaar komt door Veermans voorstel de rol van de jager, die eindelijk overbodig werd door de nieuwe Flora-en faunawet, weer boven tafel. Een standpunt zegt: "Eerst maar eens aan de marge ganzen bestrijden, de infiltratie van verwilderde soorten zoals Canadese ganzen, nijlganzen en kruisingen van grauwe- met boerenganzen. Tenslotte is het hoofddoel bescherming van wilde ganzen. Dan de zomerbroeders aanpakken, het schudden van eieren van grauwe ganzen, die steeds meer als broedvogel terugkeren".

De Agrarische Natuurvereniging, aldus Frank Visbeen, voelt daarvoor, maar het lost de kwestie van onvoldoende graasgronden niet op. Men mag niet aan de jagers vragen ganzen af te blijven schieten (plus zwanen en smienten) op terreinen waar ze niet gewenst zijn, als er een aantoonbaar tekort aan grasland is.

Nog niet gehinderd door al deze becijferingen, rijden zondagochtend 22 februari 36 fietsers als een slinger over de IJselmeerdijk en ontdekken bij het

Kinselmeer twee stekelstaarteenden (verwilderd?) tussen de kuifeendjes. Ook een rietgans tussen kolganzen, vlakbij het erf van Cor Knip, veehouder die het voortouw heeft genomen in Waterland om op te komen voor een opvang- en schaderegeling. Het prachtige weer wordt nog even door een grauwe hagelstorm onderbroken, waardoor een paar fietsers vroegtijdig naar huis vluchten en daarmee de aanwakkerende wind in de rug op de terugweg, later die dag, mislopen. Overal ganzen en de witte randjes aan hun veren parelen in het licht. De kolgans overheerst, dan de brandgans en tot slot de grauwe gans. Van de voorjaarsstrek is nog weinig te merken, ook al zijn er hier en daar in Nederland grutto's, tureluurs, kemphanen en veldleeuweriken gemeld. Er is wel een rietgors gezien en troepen wulpen. Cor Knip en zijn vrouw zorgen voor warmte en koffie en weer een steengoed verhaal over veevoer, melkwaliteit, schade door ganzen, die juist het beste voorjaarsgras, dat voor de schapen bestemd is, wegeten. Hun dochttertje knipoogt tegen iedereen en maakt ons aan het lachen.

Frank Visbeen legt uit wat de Agrarische Natuurvereniging doet en stelt de eerder gehoorde vraag wat de investering in de relatie met de ganzen oplevert aan zekerheid voor de boer. Samen met anderen ringt en weegt hij de ganzen en berekent hij welk gewicht zij in de schaal leggen, letterlijk en figuurlijk: hoe boeren en natuurbeschermingsbelangen samen kunnen gaan. Doorgaans worden met zo'n vijfhonderd vrijwilligers plasbermen aangelegd en natuurlijke oevers, opvanggebieden voor zwanen ingericht, weidevogels beschermd, kortom, wordt het behoud van het veenweidegebied, wat overal onder druk staat, nagestreefd. Geïnteresseerden kunnen donateur worden van Agrarisch Natuurbeheer Waterland, Koemarkt 53-1, 1441 DB Purmerend (0299 437463).

Maarten Hoeve, die mede namens het IVN deze excursie mogelijk maakte, familie Knip en Frank Visbeen krijgen als dank een potje honing uit de Westzanerpolder, waarschijnlijk de laatste honing van daar, omdat opnieuw een polder is opgegeven voor de industrie. Met harde wind in de rug, opgenomen in de mooie stilte van Waterland, zeilen we het voorjaar tegemoet de stad weer in.

Jan Maarten Fiedeldij Dop

HIEPERDEPIEP VOOR DE FLADDERIEP

Op [18 april 2004 is de geplante KNNV-jubileumboom onthuld](#), vlak voor de opening van het nieuwe bezoekerscentrum van het Amsterdamse Bos, aan het begin van de Roeibaan. Als symbool van onze historische verbondenheid met het bos en als vertrekpunt voor excursies zal deze Fladderiep of Steeliep ook naamsbekendheid aan onze vereniging kunnen geven, volgens de bedenker Hein Koningen.

Aanleiding om deze zeldzaam geworden soort eens wat nader te bekijken: In tegenstelling tot zijn luchtige naam, die waaibomenhout suggereert, is ons nu iele iepje met 4 cm stamdoorsnee een sterke groeier, die tot meer dan 25 meter hoog kan worden en diep wortelt. De boom houdt van warmte, licht en vochtige voedzame zandige bodem. Iepen zijn donkere bomen met dichte kroon en veel kleine takken. De twijgen aan de takken vertakken zich symmetrisch en lijken daardoor op (fladderende?) vogelveren: de iepenveren. Helaas staat onze jonge "steeniep" in een bak met grind afgedekt op een

asfaltvlakte, waar hij hopelijk tegen de verdrukking in het teer gaat laten openbarsten in deze stenen Hof van Heden.

De natuurlijke groeiplaats van steeliepen is een ooibos op de hogere delen van de rivieruiterwaarden, waar ze tussen eiken, gladde iepen en essen groeien. Maar ook langs beken van de Achterhoek kunnen deze "wateriepen" als een van de weinige boomsoorten tegen overstroming (goede soort voor het Vondelpark?). Vroeger groeide onze iep zelfs langs de vochtige binnenduinrand, want hij kan tegen zoute zeewind. *Ulmus laevis*, vertaald: de links liggende iep (=scheve bladvoet?), laten we die niet links laten liggen. Integendeel, "*laevis*" kan wel wat promotie gebruiken, want hij behoort tot het areaal aan inheemse bomen en struiken dat in ons land hard is achteruitgegaan. Van de ongeveer 80 soorten inheemse bomen en struiken die in Nederland voorkomen is bijna de helft zeldzaam of zeer zeldzaam geworden en zeven soorten zijn zelfs verdwenen. Eén van de oorzaken is het eeuwenlange proces van ontbossing. Tegenwoordig zijn inheemse bomen nog te vinden op oude bosplaatsen, in houtwallen, langs holle wegen en aan de oevers van niet vergraven beken. Maar juist die plekken staan vaak onder zware druk, vooral door schaalvergroting in de landbouw, stads- en dorpsuitbreiding en wegeaanleg. Door vernietiging van leefgebied zijn ook natuurlijke groeiplaatsen van fladderiepen zeldzaam geworden. Het is moeilijk om een inheemse populatie te vinden, laat staan in stand te houden. Het is in het algemeen moeilijk om de soorten iepen te onderscheiden. Alleen oudere bomen zetten vrucht. Het determinatiekenmerk van de steeliep vormen de groenige bloemetjes met rode kelkjes, die op ongewoon lange stelen ontluiken in maart. Ze "fladderen" in de wind net als de gevleugelde nootjes die hier uitgroeien voordat de boom blad zet. Deze groene iependubbeltjes vormen witte haren rond de randen als een wit gewimperde rand. Op de loten en jonge bladeren met lichtere onderkant zijn ook witte donshaartjes terug te vinden. White elm of witte olm is zo'n andere naam. De zaden zijn maar enkele dagen kiemkrachtig. Het dubbelgezaagde blad heeft een zeer scheve bladvoet met kort steeltje en kleurt goudgeel in de herfst. Bundels waterloten vormen bulten op de stam. Het is niet te hopen dat de natuurlijke vorm van onze boom verloren gaat door het hier gebruikelijke en onbegrijpelijke hoog opsnoeien van de kroon. Buitenlanders noemen onze bomen daarom Dutch lollies. Een iep planten: is dat niet de Goden verzoeken met het oog op de iepziekte? Hoe was het ook weer precies? Zodra een iep besmet wordt met een willekeurige schimmel dan sluit hij op de plaats van besmetting zijn transportvaten af. Hierdoor wordt de doorvoer van water en voedingsstoffen uit de bodem naar de bladeren afgesloten. De iep heeft zijn transportvaten, in vergelijking met andere bomen, sterk geconcentreerd vlak onder de bast liggen. Ze bevinden zich in de laatste jaarringen, terwijl ze bij de meeste bomen meer verspreid door de stam zitten. Daardoor heeft een lokale afknelling van de transportvaten als gevolg van een besmetting aan de bast een veel groter effect. Bovendien wekt de veroorzaker van de iepziekte, de schimmel *ophiostoma ulmi*, in vergelijking met andere schimmels zo'n heftige afweerreactie op, dat de boom in feite zichzelf doodt. Deze schimmel verspreidt zich via het houtvretende iepenspintkevertje. De oplossing om bomen te sparen moet momenteel vooral gezocht worden in het resistent maken van gezonde bomen. Dat kan door (rijen) iepen jaarlijks te injecteren met een andere schimmel, de *Verticillium*

dahlia. Deze wordt in de sapstroom van de boom gebracht en moet de afweerreactie van de iep tegengaan. Het injecteren van iepen moet jaarlijks plaatsvinden in de periode nadat de bladeren uitgekomen zijn, omdat dan de zuigende werking van de transportvaten goed is. Bovendien zijn dan de larven van de kevers nog net niet verpopt. De uitval loopt dan terug van 5% naar 0,5% van de iepen. De fladderiep is wel vatbaar voor de iepziekteschimmel, maar wordt minder bedreigd, omdat iepenspintkevers de bladeren minder aantrekkelijk vinden. Nederlands oudste monumentale fladderiepen staan in Vledder in Drenthe en in Heure, ten westen van Borculo. Voor het Tropenmuseum zou ook een 20 meter hoge fladderiep (vol met duiven) staan. Ik heb hem niet kunnen ontdekken. En nu maar hopen dat ze onze zeldzame steeliep niet ontvreemden. Moge hij er nog honderd jaar staan! Na al dit proza nog een feestgedicht ter ere van de boom.

Boombeschrijving

Bomen zijn werkelijk.
hun bladeren praten werkelijk
met woorden veelzeggend en letterloos.

Hun toppen zingen.
hun stammen zwijgen
hoorbaar.

Hun wortels houden
van de aarde.

Bij een boom
staande moet ik wel
ademen als een boom.

Naar een boom
ziende zie ik
hemel en aarde in elkanders
armen.

Want een boom,
Een boom is een bruiloft.

Hans Andreus 1958

PS Ik heb niet meegedaan aan de naamrijsvraag voor het nieuwe bezoekerscentrum. Het gebouw bij de poort van het bos oogt als een houten Taart van Troje, waaruit straks over de omringende asfaltvlakte een leger van skaters zwermt. Het nodigt zo van buiten niet uit tot informatie over de natuur! Ook de inrichting doet bij binnenkomst meer denken aan de receptie van een polikliniek voor behoeftige recreanten dan aan het leuke bosmuseum. Vorm en inhoud zitten met de rug naar elkaar toe. Misschien is er alleen maar gedacht aan commerciële verhuur en vandalisme. Uiteraard heb ik het verkeerd

begrepen.. het is nog laaÃ­ng niet af! Eeuwig zonde?! Het kan toch niet zo zijn dat de soortnaam "*laevis*" van onze iep die ervoor staat van toepassing is op dit gebouw: links laten liggen? Oordeel zelf.

[Evert Pellenkofft](#)

STEENGROEVE WINTERSWIJK, een voorbeschouwing voor 5 juni

In de Steengroeve bij Winterswijk wordt kalksteen gedolven,. Het is zogenaamde Muschelkalk, die uit de periode van ongeveer 235 miljoen jaar geleden stamt. Deze afzettingslaag werd gevormd doordat kalkrijk rivierwater toentertijd juist hier in het Winterswijkse uitstroomde in zee, en daar tot sedimentatie kwam. Deze oude afzettingslaag dagzoomt (komt aan de oppervlakte) bij Winterswijk in een ongeveer oost-west verlopende strook van 2800 meter lang en 200 meter breed. De laag is ongeveer 40 meter hoog. Door deze feiten worden de mogelijke plaats en winningdiepte van deze kalksteen, en van de plaatsen voor groeves, bepaald.

Deze Muschelkalk stamt uit het geologische tijdvak het Secundair, dat van ongeveer 245 tot 65 miljoen jaar geleden duurde. Zoals bekend, wordt het Secundair in drie hoofdperioden onderverdeeld, het Trias (245 tot 208 miljoen jaar geleden), de Jura (208 tot 145 miljoen jaar geleden), en het Krijt (145 tot 65 miljoen jaar geleden).

Het Secundair was het tijdvak van de DinosauriÃ«rs, dat door de inslag van een geweldige grote meteoriet bij het schiereiland Yucatan (Mexico) plotseling tot een einde kwam. Door deze kolossale inslag, vergelijkbaar met de ontploffing van duizenden atoombommen, ontstonden enorme vloedgolven, en kwam een geweldige hoeveelheid stof en gruis in de atmosfeer. Vooral door het laatste trad een plotselinge klimaatsverandering in, veel koeler, lange periode met veel minder licht en dus minder biomassa-productie door planten, met uiteraard grote ecologische gevolgen. De dinoÃ«s bleken zich niet aan te kunnen passen, en de reeds bestaande groepen van vogels en vooral zoogdieren grepen hun kans om zich onder de druk van de heersende dinoÃ«s uit te worstelen.

Ook in het Trias waren er al dinosauriers, maar deze diersoorten waren toen merendeels nog betrekkelijk klein. Ook in de steengroeve zijn veel resten van deze kleine dinoÃ«s gevonden, zoals we vorig jaar in Museum Willink hebben gezien.

Dat deze zeer oude laag Muschelkalk in Winterswijk aan de oppervlakte komt, wordt veroorzaakt door een aantal afzonderlijke perioden van geologische opheffing van het gebied van Winterswijk, onder andere aan het einde van het Trias (208 miljoen jaar geleden) en aan het einde van het Krijt (65 miljoen jaar geleden), waardoor de later afgezette lagen boven de Muschelkalklaag, alle werden weggeÃ«rodeerd.

Dat nabij Winterswijk kalksteen nabij de oppervlakte voorkwam, is sinds ongeveer 1850 in ruime kring in Nederland bekend. Pas in 1932 werd de groeve in exploitatie genomen, aanvankelijk voor de winning van materiaal voor de verharding van secundaire wegen in het oosten van het land, sinds 1935 voor structuurverbetering van landbouwgrond, en sinds 1937 voor vulstof in asfalt voor de wegenbouw. Thans wordt dit materiaal uit Winterswijk verwerkt in het ZOAB (Zeer Open Asfalt Beton).

Wat is er te vinden aan mineralen en fossielen?

Het is op zich natuurlijk spectaculair om in Nederland een on-Nederlands iets als een steengroeve te bezoeken. De op sommige plaatsen ca. 40 meter hoge wanden, met hun over een helling van ongeveer 10 graden verlopende lagenstructuur zijn imposant.

In de groeve zijn verschillende mineralen en fossielen te vinden. De plekken binnen de groeve waar iets te vinden valt, wisselen voortdurend, als ook de vondstmogelijkheden. Dat hangt ermee samen dat de groeve volop in exploitatie is, waardoor voortdurend nieuwe plekken en nieuwe lagen aan de oppervlakte komen te liggen.

Mineralen

Pyriet (FeS_2 , ijzersulfide) komt in verschillende vormen voor: als kubus, oktaeders en pentagondodekaeders.. Verse kristallen zijn goudglanzend ("narrengoud").

Markasiet (ijzersulfide), met dezelfde chemische samenstelling als pyriet, maar gekristalliseerd als kleine hanekamvormige kristalletjes op witte calciet.

Loodglanskristallen (PbS , galeniet, loodsulfide) komt in ongeveer 6 centimeter dikke, zeer harde lagen voor..

Zinkblende (ZnS , sfaleriet, zinksulfide) is in de Winterwijkse situatie een zeldzaam voorkomend mineraal.

Calcietkristallen (CaCO_3 , calciumcarbonaat) komt in verschillende vormen veel voor. Bijna altijd is de calciet hier kleurloos of melkwit.

Onder een dikke rode laag (kleur wordt veroorzaakt door ijzerhydroxide), die als een band in de verticale wanden zichtbaar is, bevindt zich een niveau met knollen, die hoofdzakelijk uit coelestien (SrSO_4 , strontiumsulfaat) bestaan.

Soms worden hier echte geoden gevonden (Dat zijn knollen met middenin een holte, aan de wanden van de holte zijn de kristallen dan bijzonder fraai zichtbaar). De kristallen hierin zijn meestal roze, een gevolg van een verkleuring door ijzerhydroxide, afkomstig uit de reeds vermelde rode laag.

Fossielen

Er is een vrij grote gevarieerdheid wat betreft de fossielen die in de Muschelkalk gevonden kunnen worden.

De Muschelkalk heet niet voor niets mosselkalk, en de resten van schelpdieren komen dan ook het meeste voor. Deze schelpdieren zitten evenwel niet in het hele pakket, maar alleen in bepaalde horizontale banden.

Er zijn een twintigtal tweekleppigen gevonden, met afmetingen van enkele millimeters tot enkele centimeters. Grotere exemplaren zijn zeldzaam.

Vondsten van eenkleppigen, gastropoden (buikpotigen, slakkenhuisjes) behoren tot de uitzonderingen. Nog minder vaak worden ammonieten gevonden.

Ook restanten van vissen, wormsporen, en brachiopoden komen voor.

Wat heeft men bij het zoeken nodig?

Steenbeitel, stevige hamer (liefst zgn. geologenhamer), kleine beiteltjes en krabbertjes, veiligheidsbril.

Kleren die vuil mogen worden, schoeisel met goede zolen, na vochtig weer laarzen, regenkleding.

Helm is verplicht, eventueel kan daarvoor vooraf iets worden geregeld.

Papier en pen, fototoestel.

Mondvoorraad en drinken, in de groeve en ruime omgeving is niets te koop.

Aat van Selm

TOELICHTING 6e INVENTARISATIEDAG ZATERDAG 12 JUNI 2004

In de [Gemeenschapspolder Oost](#) met alle werkgroepen, natuurgenieters en de vogelwerkgroep Amsterdam, o.l.v. Geert Timmermans ([zie ook kaart](#)).

Op 12 juni gaan we voor de zesde keer met leden uit de verschillende werkgroepen een gebied in de buurt van Amsterdam inventariseren op flora en fauna. Ook niet- werkgroepleden zijn uiteraard van harte welkom en kunnen op deze manier kennis maken met de verschillende werkgroepen. Ook dit jaar is Vogelwerkgroep Amsterdam uitgenodigd om in gemeenschappelijkheid het gebied zo breed mogelijk te onderzoeken. Hopelijk zien we ook dit jaar weer leuke of bijzondere soorten.

Geïncventariseerd wordt de Gemeenschapspolder Oost, begrensd door het Amsterdam Rijnkanaal, spoorlijn Amsterdam-Weesp, Papelaan en het talud van de A1. De polder bestaat uit [veenweiden met enkele bosjes](#). De weiden worden begraasd door koeien en schapen. In de noordwesthoek van de polder ligt de voormalige [eendenkooi](#). De eendenkooi is al lange tijd niet meer in gebruik en heeft zich ontwikkeld tot een vrij ontoegankelijke ruig bosperceel. De boerderijen en bebouwing staan in het noorden langs de Rijksweg. In het zuidwesten heeft de gemeente Weesp een aantal percelen ingericht voor grondopslag en snoeiafval.

Vroeger vormde de Gemeenschapspolder Oost een gebied met de Gemeenschapspolder West. Door het graven van het Merwedekanaal (1895) - later het Amsterdam Rijnkanaal- is de polder gesplitst. Ook de aanleg van de spoorlijn tussen Amsterdam en Weesp heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat een groot deel van de zuidwesthoek is bebouwd. Een veel recentere aanslag op de polder is de aanleg van de A1. Naast landjepik vormt de A1 een vrijwel onneembare barrière voor groundbewonende dieren tussen het IJmeer en Gemeenschapspolder Oost en de Bloemendalerpolder. De aanleg door Rijkswaterstaat van een dassentunnel in de A1 ter hoogte van hectometerpaal 9.8 probeert hier enigszins verandering in aan te brengen en het gebied te 'ontsnippen'. Ook de Papelaan een eeuwenoude voetverbinding van Weesp met de Zuiderzee (IJmeer) loopt nu dood op het asfalt van de A1. Veel bedreigender en waarschijnlijk de nekslag voor de Bloemendalerpolder zijn de plannen om het poldergebied te bestemmen voor woningbouw. De Gemeenschapspolder Oost behoudt in deze planvorming (voor wat het waard is) zijn 'groene' karakter en krijgt een meer recreatieve functie. Ook zijn er plannen om de A1 te verbreden.

Het poldergebied is redelijk soortenrijk. Zo telt het gebied 33 soorten broedvogels en veel vogels als lepelaar, krakeend, knobbelzwaan en kleine zwaan gebruiken het als rust- of voedselgebied (Ricardo van Dijk in de Gierzwaluw jrg. 41/4).

De Flora-atlas van de regio Amsterdam laat zien dat er veel te verwachten is op gebied van wilde planten. De ringslang is gezien op het opslagterrein van de gemeente Weesp en de groene kikker kwaakt volop. Kleine watersalamander,

gewone pad en bruine kikker zijn waargenomen. Heikikker ontbreekt (?). Er zijn geen recente gegevens bekend van vissen, spinnen, mossen, insecten en paddestoelen maar daar gaan we verandering in aanbrengen. Aan de slag!

Geert Timmermans

SRI LANKA REIS

In november 2004 wordt er door Jan Timmer een excursiereis naar Sri Lanka georganiseerd. Voor meer informatie: www.reizen.oriolus.nl of email: reizen@oriolus.nl of bel:

Jan Timmer: 020-6274332

KNNV: OPTIEK

Leverbaar zijn momenteel 2 modellen loep:

1) vergroting 10x, KNNV-ledenprijs â, ~ 18,-- (niet-leden â, ~ 23,--).

2) de loep/dradenteller, KNNV-ledenprijs â, ~ 10,-- (niet-leden â, ~ 12,--).

Tevens: Een dakkantkijker 10 x 42, Bresser Condor, deze heeft een goede prijs/kwaliteit verhouding: (winkelprijs â, ~ 122,--) KNNV-ledenprijs â, ~ 99.

Te koop bij Gerritje Nuisker of tijdens de lezingen en minicursussen en op de zomermarkt van 29 augustus in het Amstelpark. Meer info 020-6969246.

Gerritje Nuisker

TE KOOP wegens aanschaf van een andere microscoop die beter bij mijn fotoapparatuur past:

1 Olympus EC studiemicroscoop. Dit is de standaardstudiemicroscoop die tot voor kort verplicht moest worden aangeschaft bij de studies biologie en medicijnen. Viervoudige revolver met objectieven 4x, 10 x, 40 x, en 100x (verend, olie-immersie). Monoculaire inkijsktubus. Oculairen 5x en 10x. Ingebouwde elektrische verlichting 220 Volt, met blauwfilter. Kruistafel met coaxiale bediening en verende preparaathouder. Grof- en fijn scherpstelknoppen aan beide zijden van het statief. In hoogte verstelbare condensor. In uitstekende staat. Moderne grijze uitvoering.

2 Zeiss trinoculaire microscoop. Kleur zwart. Het vroegere standaardmodel. Schoongemaakt en in uitstekende staat.

Viervoudige revolver met drie objectieven: Zeiss 10x, Lomo 20x, en Zeiss 40x. Trinoculaire kop. Oculair deel 360 graden draaibaar en vastzetbaar met stelschroef, en met inkijskhoek van 45 graden, met twee oculairen Zeiss, type C 12,5 x, pupilafstand instelbaar van 55 tot 75mm. Rechtopstaande fototubus. Soepel omschakelbaar via een hefboom van oculairen naar fototubus. Met kruistafel met niet-coaxiale bediening rechts. In hoogte verstelbare condensor. Coaxiale grof-en fijninstelling aan beide zijden van statief. Met opsteekbare 6 volt verlichting.

Verdere Inlichtingen en biedingen:

Aat van Selm, telefoon 036 53.724.53, e-mail aatvanselm@tiscali.nl

MOSSENWERKGROEP

De winter en het vroege voorjaar zijn de meest geschikte perioden om met mossen te beginnen, omdat mossen juist dan hun groeiperiode hebben; als het gras nog kort is en de bomen nog weinig schaduw geven. Ieder die zich bezighoudt met plantengemeenschappen ontdekt dat kennis van mossen, in elk geval de meer algemene soorten, daarbij veel informatie over de groeiplaats oplevert.

Mossen, pincetten, literatuur en voor zover mogelijk prepareerglaasjes graag zelf meenemen. Microscopen zijn aanwezig. Het beschikken over betrouwbaar vergelijkings-materiaal is vooral voor beginners een handig hulpmiddel bij zelfstudie. En, in tegenstelling tot wat men wel eens denkt, mossen zijn niet z³ moeilijk en de algemene soorten zijn toch vrij snel in het veld te herkennen.

Hulp bij het determineren en controle van vondsten kun je vinden bij de mossenwerkgroep van de KNNV afdeling Amsterdam. Nieuwe leden zijn welkom! Graag even bellen met Ad Bouman, voor eventuele verdere informatie.

De werkavonden worden gehouden op woensdagavonden in het biologielokaal van het Cartesius Lyceum, Frederik Hendrikplantsoen 7a. Aanvang 19.30 uur. De data van de geplande werkavond is: 9 juni 2004

Ad Bouman, tel. 0294-418135

HYDROBIOLOGISCHE WERKGROEP

Vanaf het begin hebben we ons breed georiënteerd: Biologische aspecten van water (Macro- en microflora en -fauna,), fysische omstandigheden (bijv. temperatuur, zichtdiepte) en chemische facetten hadden onze aandacht, op diverse locaties.

Een half jaar geleden besloten we ons te beperken en een keuze te maken. Dat werd in eerste instantie: Beperking van plek (de wateren van Klarenbeek) en van de biologische factoren namen we als eerste algen en in het bijzonder bentische algen. We konden daarvoor op de steun van Jan Simons rekenen en gebruikten o.a. zijn boek daarover. Na de afronding hiervan, werd afgesproken dat we Klarenbeek een wat langere tijd zullen monitoren en nu op zo veel mogelijk items.

Het bevalt ons goed een tijdje zo veel mogelijk alleen in Klarenbeek te monitoren. Onze werkavonden houden we in Zon Alom, dus dat komt goed uit. Bovendien zijn de wateren van Klarenbeek interessant, want ze zijn verschillend.

(Over de fortgracht in Abcoude werd ons gemeld, dat er gebaggerd is en dat het water er een stuk helderder is geworden. Daar gaan we bij gelegenheid ook weer eens monsters nemen.)

Inlichtingen: Ton van Haaren 075-6146645

Voor de hydrobiologische werkgroep, Ria Hoogendijk

WAARNEMINGEN

OVER EEN WOERD DIE ZIJN BOEKJE VER TE BUITEN GING.

Toen ik een paar dagen geleden langs 't Mouwtje liep (een zanderijsloot in Bussum in een semi-parkachtige omgeving, bij sommigen onder u wel bekend van excursies) werd mijn aandacht getrokken door een extreem kabaal onder een groepje witte tamme ganzen, waarbij een woerd wilde eend zijn zinnen op 'n ervan had gezet. Dat dit niet altijd "goed afloopt", toonde zich een paar seconden later, toen ik binnen een groep wilde eenden, behalve enkele bastaarden een wel heel vreemd individu aantrof: half gans - half eend. Het voorkomen was overwegend gans, terwijl de kleurstelling meer woerd was: kop en nek donkerbruin i.p.v. groen, heel vage nekkring, snavel en poten oranje, buikzijde grijzig met donkere vlekken, maar het totaalbeeld donkerder dan dat van de wilde eend.

Nog iets om verbaasd over te zijn is de regelmatige aanwezigheid van 'n of enkele aalscholvers in dezelfde sloot van nauwelijks een meter diep. Die heb ik hier vroeger nooit gezien. Waarnemingen zoals deze horen misschien niet thuis bij natuurbeleving zoals ons dat in de KNNV voor ogen staat, maar dit bestaat dus ook: misschien natuurverloedering?

Hans Schut 29-3-04

DIEFSTAL IN ZUIDOOST

In het Hoge Dijkpark, hebben ransuilen een oud kraaiennest uitgekozen als broedplaats. Vanaf een openbaar fietspad zijn de oudervogels op het nest, en in de avond de wisselingen van de wacht, goed waarneembaar.

Op 24 april, in de ochtend keek ik met een regelmatige bezoeker van de vogelexcursies naar de volwassen vogel op het nest. Ik vermoed overigens dat er nu jongen op het nest aanwezig zijn. Der oudervogel op het nest ligt in tegenstelling tot de voorgaande weken niet meer op het nest maar staat er ogenschijnlijk rechtop op.

Opeens zag ik een klein vogeltje in de takken rond het nest, voordat ik de kijker aan mijn ogen had, dook het van hoog uit de boomkroon naar de bramen schuin onder het ransuilennest. Binnen een minuut was het terug bij de ransuil, en toen zag ik het: het was een tjiftjaf, het sprong op het ransuilennest, naast de wakkere ransuil, pakte een donsveer en dook er weer mee naar beneden. De ransuil bewoog niet.

Na een minuutje was deze veer blijkbaar in het nest van de tjiftjaf verwerkt. Daarna weer naar het nest van de ransuil. Nu bleef de tjiftjaf echter op een takje voor het uilennest, zonder op het nest te gaan. Na een korte tijd verdween de tjiftjaf uit de boom en ging foerageren. Blijkbaar was er niets meer te jatten!

Fons Bongers

WAARNEMINGEN VAN KROONEENDEN

Een paartje krooneenden op zondag 20 maart, ca 9.00 uur, bij voetgangers/fiets bruggetje over Singelgracht, tussen Alexanderkade en Mauritskade, in Amsterdam *Jeannine Ebert*

DISTELVLINDER!

Een erg vroege distelvlinder in de achtrij bij de materiaalhuur van de Jaap Edenbaan.

Bregje Tjallings en Pim Bongers

ROOFVOGELS IN AMSTERDAM: naar aanleiding van â€

"Het stadsluchtruim is voor de rovers" is de leuke bijdrage van Ton Denters in nr 1 2004 van Landschap Noord-Holland, waarin hij beschrijft hoe de torenvalk verdween maar sperwer, havik en boomvalk in het stadsbeeld verschijnen. De nieuwste aanwinst is de slechtvalk, die in de pijp van de HEM-centrale heeft gebroed en in de winter vanaf de hoge gebouwen in de stad op duiven jaagt. Ik zag hem in februari op de Rembrandttoren. Als hij daar misschien op een grindbed gaat broeden jaagt hij tot mijn grote verdriet net als de boomvalk op gierzwaluwen boven de stad. Toen ik een paar jaar geleden op mijn dakbalkon in de stad met een bandje gierzwaluwgeluid afdraaide om het effect op gierzwaluwen te peilen hoorde ik een zoevend geluid. Toen ik omkeek vloog er een boomvalk van me weg!

Evert Pellenkoff

MEDEDELINGEN VAN BEVRIENDE ORGANISATIES

OVERZICHT EXCURSIES IN PARK SPOORZICHT (DIEMEN CENTRUM).

Vijf jaar excursies in park Spoorzicht, gelegen aan het regionaal ecolint dat de Diem verbindt met de Watergraafsmeer. In 1999, rond Koninginnedag, viel er een gemeentelijke brief in de bus bij omwonenden. Binnen veertien dagen zouden de bulldozers komen om het park op te schonen.

Broedseizoen, geen kapvergunning aangevraagd, geen wijziging bestemmingsplan. Dat alles leidde tot grote weerstand en bezwaren. Het werd een rumoerig jaar. De bestuursrechter moest uiteindelijk de knoop doorhakken. 'Ongemotiveerd' verklaarde hij de uiteindelijk in september door de gemeente aan zichzelf verleende kapvergunning.

Park Spoorzicht bestaat nog steeds. De actiegroep, Diemer Platform Spoorzicht Groen, bestaat ook nog steeds. Want weliswaar is in deze periode van economische recessie de kans op kantorenbouw even wat minder, de risico's dat iemand zich ooit zal willen vergrijpen aan dit drieënehalf groot stukje bos blijven onverminderd bestaan.

Sinds 16 mei 1999 vinden jaarlijks minimaal vier publieksexcursies plaats in Park Spoorzicht, gegeven door inmiddels gediplomeerd IVN-natuurgidsen en leden van de afdeling KNNV-Amsterdam, namens het Diemer Platform Spoorzicht Groen.

----- agenda -----

Spoorzicht excursie data 2004

- a. 16 mei 2004 (verleden, heden, toekomst van het park),
- b. 13 juni 2004* (trekroutes van dieren),

- c. 26 september 2004 (paddestoelen),
- d. 24 oktober 2004 (paddestoelen).

De rondleidingen beginnen om 11 uur,
vanaf de parkeerplaats aan de noordzijde
van het NS-station Diemen Centrum.

Duur: anderhalf tot twee uur.

*De excursie op 13 juni volgt het regionaal ecolint, en kan iets langer duren.

- Kledingadvies: Waterdichte schoenen of rubber laarzen aanbevolen
- Spiegelkje en loepje meenemen
- Deelname gratis
- Organisatie: Diemer Platform Spoorzicht Groen
- website: <http://members.lycos.nl/diemen>

Petra Kerkhof & Jan Willem Wertwijn